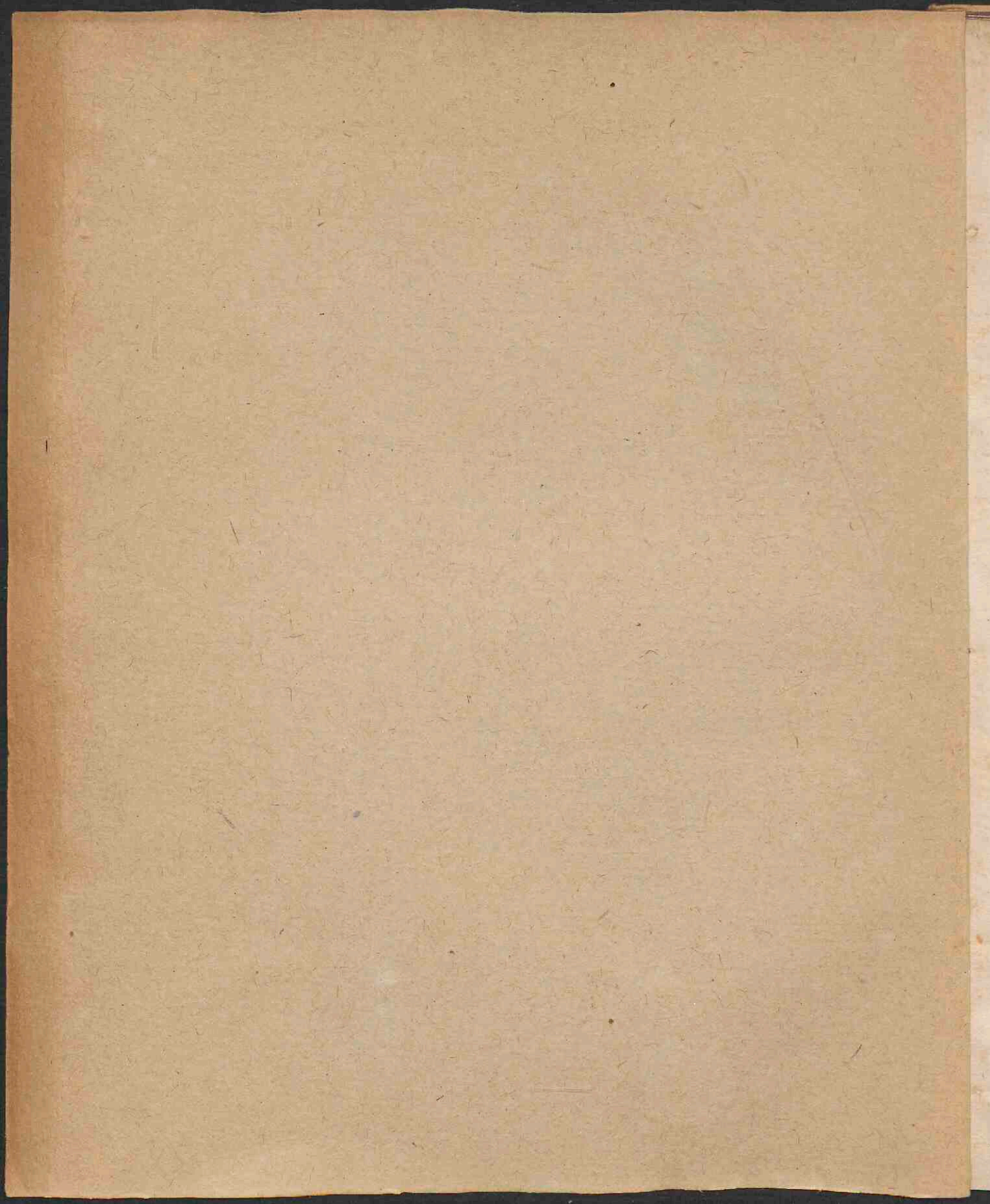

Noodwendigheid des Gebeds om den vrede, voorgesteld in eene leerreden [. . .] etc

<https://hdl.handle.net/1874/274387>

1712.
KB. 16030.

Km. 16030

De noodwendigheid des Gebeds om den VREDE,
Voorgefelt in eene

LEERREDE N

V O O R

HARE EXCELLENTIEN, W 8498

Den zeer eerwaarden en zeer voortreffelyken HEERE

GEHEIM ZEGELBEWAARDER,

En den zeer doorluchtigen

THOMAS GRAVE van STRAFFORD,

Extraordinaar Ambassadeur by de Staten Generaal der
Vereenigde Provintien

H A R E

MAJESTEITS PLENIPOTENTIARISSEN

Op het Congres te UTRECHT,

Uitgesproken in de St. Jans Kerk

Januar. 27 }
Februar. 7 } 17 ¹¹/₁₂

Door W. AYERST A. M. Capellaan van Zyne Excellentie
den Grave van STRAFFORD,

Gedrukt op ordre van Hare Excellentien,

En overgezet door

WILLEM KOOLENKAMP.

Te UTRECHT,

Gedrukt by WILLEM vande WATER, Drukker
van d'Academie. M. D. C. C. XII.

Dr. J. J. ...
...

LETTER

NO. 1
HARRIS

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

MYNE HEEREN,

Deze Leerrede (de eerste, welke voor *Uwe Excellentien* in de *Kerke*, door de Overigheid van deze *Stad* beschikt, ter verrigtinge van den Goddelyken dienst, zo als die in de *Kerke van Engeland* geoeffent word, is uitgesprooken) komt op de aanmoediging van *Uwe Excellentien* in de weereld te voorschyn, met een zeer onderdanig verzoek aan *Uwe Exc.* om hare bescherminge, waar toe het onderwerp van zich zelve schynt recht te hebben.

Het is te beklagen, dat de tyden tans
zodanig gestelt zyn, datze zulke nood-
zakelyke en tydige Leerredenen verei-
schen. Dat nu de *God des Vredes* de her-
ten der gener, die vyanden zyn van den
Vrede van ons Jeruzalem, wilde verande-
ren, en dat hy de pogingen van *Uwe*
Heerlykh. voor het Gemene Beste wilde
bestieren en zegenen, is de allerhert-
grondigste bede van

MYNE HEEREN

UWER EXCELLENTIEN

*Zeer onderdanigen en allergehoor-
zaamsten Dienaar*

Utrecht

den $\frac{a}{12}$ Feb. 17 $\frac{II}{12}$

WILLIAM AYERST.

Pfalm 122. vers 6. 7. 8. 9.

Biddet om de vrede van Jerusaleem: wel moetenze varen die u beminnen.

Vrede zy in uwe Vestingen, welwaren in uwe Palleyzen. Om myner Broederen, en myner vrienden wille, zal ik nu spreken, Vrede zy in u.

Om des Huizes des Heeren onzes Gods wille, zal ik het goede voor u zoeken.

en van de grootste bewyzen dat de Christelyke Godsdienst zyne afkomst van God heeft, is de voortreffelykheid en schoonheid van der zelve geboden, zo aangenaam voor de gezonde reden, zo nut voor 't goede van het menschelyk geslacht, en zo waardig voor God, die in te stellen. Maar in geen van zyn bevelen blykt dit meerder, dan in die liefde en minzaamheid, goedertierenheid, vrede, en vriendschap, dewelke het zo onophoudelyk deszelfs volgers aanbeveelt.

En nochtans tot schaamte van onze heilige roepinge, word'er naauwlyks iets minder by Christenen geoeffent, dan dat gene, 't welk het bijzonderste merkteken van Christus Discipelen behoorden te zyn, want (zegt onzen Zaligmaker) hier aan zullen zy alle bekennen, dat gy myne Discipelen zyt, zo gy liefde hebt onder malkanderen. Joh. 13. 35. Echter waar is meerder haat, en vyandschap, oproer en verdeeltheden, Oorlogen en bloedstortinge, dan

onder die gene die zich die eernaam toeschryven?

Zelfs de Mahometanen, wiens eigen Godsdienst door het zwaard gegrondvest is, schynen in deze latere dagen, meer tot menschelykheid geneigt, mits zy zich vryer van verdeeltheit onder malkanderen, en van twistgierigheid met hunne Nabueren houden, dan wel deze, die voorgeven, navolgers van het *Euangelium des Vredes* te wezen.

Zo waar is het, dat de beste wetten menigmaal met de slimste nabetrachting verzelt zyn, en dat de zonde oorzaak genomen heeft door de wet. Zo waar is die voorzegginge van onzen Zaligmaker, dat hy niet op der aarde gekomen is om den vrede te zenden, maar het zwaard. Niet dat het naturelyke echter van zyne Godsdienst daar heene strekte, om den vrede en rust in de menschelyke t'zamenwoning te vestigen, maar het zyn deszelfs onwaardige belyders die het tot de snoodste misbruiken verkeert hebben, en gemaakt dat die tot gehele andere eindens gediend heeft, dan daar toe ze geschikt was, om te bevorderen.

Indien het Euangelium geboden hadde dat de menschen gelyk de beesten elkanderen als een roof zoude verscheuren en verslinden, en in des anderen bloed baden, en niet dan moord, verderf en ondergang hadde uitgesproken, wat een harde en wreede Wet, zouden zy daar niet in gevonden hebben? Maar nu het niet anders dan zachtzinnigheid, goedertierentheid, verdraagzaamheid en lydzaamheid beveelt, en die dingen, die de rust en vrede onder het menschelyk geslagte bevorderen, hoe zwaar vinden zy echter nog dat gene, dat tot hún eigen goed strekt, te oeffenen?

Een vermaninge dan tot V R E D E kan noit ontydig zyn, dewyle het de voornaamste plicht van de Godsdienst is, en daar de menschen zo traag zyn zulks in 't werk te stellen. Ten minsten voegt het een *Boodschapper van vrede*, beter deszelfs lof te verkondigen, dan een trompet tot oorlog en bloedstorting te steeken.

En ten dien einde zal ik uit die woorden Ulieden voor-gelezen, myne redeneringe voeren, dewelke, alhoewel uit het Oude Testament genomen, hier in met het Nieuwe over een stemmen, en vertonen hoe beminneelyk en begeerlyk eene zaak de V R E D E is, en hoe grotelyks het ons belang zo wel als onze plicht is, daarom te bidden. *Biddet om de Vrede van Jerusaleem: wel moetenze varen die u beminnen. Vrede zy in uwe vestingen, welvaren (of zo als het andere vertalen) overvloed in uwe Palleizen. Om myner broederen, en myner vrienden wille, zal ik nu spreken, Vrede zy in u. Om des Huizes des Heeren onzes Gods wille, zal ik het goede voor u zoeken.*

Welke woorden een plicht, en de beweegredenen daar toe, behelzen.

1. De plicht is *te bidden om de Vrede van Jerusaleem*, dat is, van het volk, stad, of t'zamenwoninge, daar wy onder behooren.

2. De beweegredenen, en die zyn

Eerst, de belofte gedaan aan die gene die zo hun Land beminnen, dat zy om deszelfs Vrede bidden. *Wel moetenze varen die u beminnen.*

Ten *anderen*, om dat vrede in zyn eigen natuur, welvaren en overvloed voortbrengt. *Alwaar vrede is binnen de vestingen*, daar zal *welvaren of overvloed* volgens dien loop zyn, *binnen de Palleizen.*

En daarom, ten *derden*, ter zake van het gemene goed, en 't welwezen van 't menschedom, die onze *broederen en vrienden* zyn, deelgenoten van een en het zelfde gemene goed, zo behoorden wy hun welwezen, en bevrydinge van allerlei onheil te wenschen. *Om myner broederen, en myner vrienden wille, zal ik nu spreken, Vrede zy in u.*

En *eindelyk*, ter zake van den Godsdienst, en de bevordering van Gods eere, die in tyden van openbare rust, beter kan gade geslagen worden, dan in die van Oor-

log en beroerte. *Om des Huizes des Heeren onzes Gods wille, zal ik het goede voor u zoeken.*

Maar dewyl de dingen in een beter licht verschynen; door die in tegenstellinge te zetten, en te vergelyken met deszelfs tegenstrydigheden, zo zal ik ter beter ophelderinge in deze redeneringe, de volgende leerwyze gebruiken.

Eerst zo zal ik vertoonen dat den OORLOG, alhoewel zomtyds wettig en noodzakelyk, altyd een groot kwaad is, met verscheide kwade gevolgen verzelt, niet alleen voor de lichamen, maar ook voor de ziele des menschen, zo wel voor hunne burgerlyke en Godsdiensstige, als tydelyke en eeuwige belangen, uit dien hoofde dan, zo behoorden wy altyd te bidden, om daar uit verlost te worden.

Ten *anderen*, dat VREDE is de eigen vernietiging van al het ander, dewyl die met duizenderlei aangename voordeelen verzelt gaat, een zegen die altyd zo begeerlyk is, en uit dien hoofde zegge ik, dat het van ons belang, zo wel als onzen plicht is, onze gebeden opwaarts te zenden, welke gebeden, zo als wy dadelyk zien zullen, goede middelen zyn, om dat te verkrygen.

Eerst zal ik vertoonen dat den OORLOG, alhoewel zomtyds wettig, en noodzakelyk, altyd een groot kwaad is.

Ik zegge, OORLOG, is zomtyds wettig en noodzakelyk. Want alhoewel den H. *Jacobus*, zeer wel, en ten rechten vraagt, *van waar komen krygen ende wechteryen onder u? komenze niet hier van, namelyk uit uwe wel-lusten die in uwe leden stryd voeren?* Hy wil zeggen, was een ieder vry van onredelyke driften, als gierigheid, eerzucht, lust tot hoogheid, en begeerte om te regeeren, en leefde naar de grondstellinge des Euangeliums, zo zouden 'er noit geen gelegenheid zyn tot den Oorlog, om dat
ieder

ieder vergenoegt zynde met het zyne, zo als ons de Godsdiens- dienst voorschryft, en niemand zoude zelfs denken, om op eenen anderen aan te vallen, en trachten het zyne, ten onrechte te bezitten. Maar dewyl menschen niet altyd redelyk zyn, en die gemenelyk wel het minste, die de macht aan de hand hebben, en zelden eenige gelegenheid zullen laten slippen, om hun zelve ten kosten van andere te vergrooten, zo is het zomtyds daarom noodzakelyk, voor den verongelykten of verdrukten, hunne rechten tegens onrechtvaardige aanvallers te beschermen. En alhoewel de Christelykheid de plichten van lydzaamheid en verdraagzaamheid, tot eene groote hoogte opvyzelt, nochtans leert ons die nooit, ons zelve, tot een roof aan onze verslinders over te geven; die vernietigt nooit die eerste wet der nature, *Selvsbescherminge*; 't geen onbetwistbaar tusshen mensch en mensch geoorloft is, even zo tusshen volk en volk, wanneer de eene den anderen onrechtvaardiglyk zoude willen onderdrukken of trachten onderdanig te maken.

Al zo weinig is 't het oogmerk der Christelykheid de macht der Overheden te vernietigen, en de banden der menschelyke gezelligheid te ontbinden, welke alsdan open en weerloos zoude leggen, en bloot voor al de smaatheden, en onderdrukkinge der bozen, indien zulks niet zomtyds naar dat men allerlei vreedzame manieren van doen in 't werk gestelt hadde, wettelyk ware, om geweld door geweld af te keeren. In 't tegendeel verzekert ons den H. Paulus, dat de Overigheid *het zwaard niet te vergeefs draagt, want zy Gods dienaresse is, een wreekster tot straffe, den gene die kwaad doet. Rom. 13. 4*; en indien hun toegestaan word het zwaard te dragen, *straffe te oeffenen tegens eenen enkelen rover, of kwaaddoender, ter bescherminge van de onnozelen, die anderzints tot een rove der Godloozen zoude worden.* Wat reden is'er dan, waarom die het niet

rechtveerdiglyk zoude mogen doen, tegens een gewapende menigte, die de bezittinge, rechten en vryheden des volks zoude willen aanranden; wyl die hunne zorge zyn aanbevolen, en waar toe zy uit krachte van hunne bedieninge en plicht, verbonden zyn die te beschermen.

Noch ook bevinden wy dat de bedieninge van een Zoldaat, ergens in het Euangelium als onwettig veroordeelt word, gelyk het zekerlyk zoude zyn, indien den oorlog verboden was. Den H. *Petrus* verbood dien Hoofdman dien hy bekeerde niet, dat hy zyn beroep daar hy zich aan verbonden hadde, zoude verlaten; noch wanneer de Krygslieden by Johannes den Dooper kwamen, en hem vraagden *wat zy zouden doen*, geeft hun geen ander bevel, dan dat zy niemand overlast zouden doen, en hun vergenoegen met hunne bezoldingen. Luce 3. 14.

Hier toe zoude ik kunnen voegen, alle die voorbeelden van Oorlogen, door God in de H. Schrift goedgekeurt, en van die Richters en Hoofdmannen, dewelke God ter bescherminge en verlossinge van zyn volk verwekt heeft, als Gideon, Barak, Zimpzon, Jephta, David en Zamuel, welke in den brief tot den *Hebreen* zo geroemt worden, want die waren het, die *Koningryken hadden overwonnen, in den Kryg sterk geworden waren, en de Heirlegers der vremde op de vlugt gebragt.* Cap. 11. 32. &c.

Al het gene hier tegens kan ingebragt worden, zyn oogschynelyk deze strenge geboden, *Wederstaat den boozen niet: maar zo wie u op de rechter wange slaat, keert hem ook de andere toe. En indien iemand met u rechten wil, en uwen rok nemen, laat hem ook den mantel. En zo wie u dwingen wil, een myle te gaan, gaat met hem twee mylen. Hebt uwe vyanden lief; zegentze die u vervloeken; doet wel den genen die u haten, ende bid voor de gene die u geweld doen, ende die u vervolgen* Matt. 5. Vergeldet niemand kwaad voor kwaad. Indien het mogelyk is, zo veel

in u is, houd vrede met alle menschen? Wreekt u zelven niet, maar geeft den toorne plaatze. Want daar is geschreven, my komt de wrake toe; ik zal 't vergelden zeit de Heere. Indien dan uwe vyand hongert, zo spyziget hem: indien hem dorst, zo geeft hem te drinken. Word van het kwaad niet overwonnen, maar overwint het kwaad door het goed. Rom. 12. En diergelyke geboden des Euangeliums, alwaar de gebeden en lydzaamheid alleen, de wapenen schynen te wezen, die voor de Christenen zyn goedgekeurd.

Maar hier ontrent is zeer wel geantwoord, dat die maar alleen tot de algemeene grondstellinge behoren, gelyk alle andere algemene regulen tot verscheidene uitzonderinge, en gelyk wy zien dat den Apostel zelve in die zo even bygebragte plaats aanhaalt; genome daar zyn eenige zodanige uitzonderinge, door deze bepalinge, *indien het mogelyk is, en voor zo veel in u is, 't welke klaarblykelyk insluit, dat 'er gevallen zyn, waar door het niet wel mogelyk noch redelyk is, om andere hunne onrechtvaardigheit en verdrukkingen, te verdragen.*

Het gene het Euangelium voor heeft door deze strenge geboden, is om die vaardigheit tot wrake, daar wy alle zo zeer toe genegen zyn, te beteugelen; en om de verongelykingen die ons aangedaan worden, zo hoog niet op te nemen. Die naturelyke en buitensporige eigenliefde, die wy alle met ons omdragen, maakt dat wy een ongelijk, veel groter schatten dan het inderdaad is, en by gevolg vliegen wy aanstonts na wrake, en eischen op een onbescheiden wyze vergenoeginge. Derhalven heeft onzen Zaligmaker, om ons te verhinderen dat wy dien zachten aart en goede geneigtheit, die wy ieder een behoorden toe te dragen, niet zoude verwaarlozen, door die verongelykingen die ons aangedaan zyn, zo hevig op te nemen, als daar is een slag op de wang of het verliezen van den mantel,

kregen worden, en de beweegredenen des oorlogs ophouden; dan zoude het zo onredelyk zyn, daar in te volharden, als het zoude geweest zyn, wanneer men die op een onrechtvaardige wyze begonnen hadde. Want alhoewel zelfsbescherminge wettelyk is, zo is het echter zeker, dat de wraak, en onverzoenlyke vyandschap, geen zelfsverwering is.

Onsterffelyke haat is niet gemaakt voor den mensch, die sterffelyk is, zegt de Wyzeman; en de vrede, gelyk die het eenige einde is, wanneer die op redelyke voorwaarden kan verkregen worden, moet altyd voor de twyfelachtige gevallen des Oorlogs gestelt worden, en hoe voorspoedig die ook zy, zo is die evenwel altyd een groot kwaad, die na zich sleept een stoet van kwade gevolgen, beide voor de lichamen en zielen der menschen, als mede voor hunne Burgerlyke en Godsdienstige, tydelyke en eeuwige belangen.

Dat den OORLOG in zich zelve, een groot kwaad is, en na zich trekt de allerverschrikkelykste rampen, in opzicht van de tydelyke belangen der menschen, daar op behoefte ik niet lang te staan, om dat te bewyzen.

Indien 't Landschappen ontvolkt, bemuurde steden verwoest, vlekken en dorpen verbrand en plondert, en maakt dat de allerbloeyenste plaatzen tot puinhopen worden; indien het de vruchtbare valeyen tot een woeste wildernis maakt, 't welk des huismans verwachting verydelt, en dat de eertyds vruchtbare koornakkers verlaten, en met distels en doornen bezayt worden; indien de allerontmenschte, en grouwelykste wreedheden, bloed en moord, vernieling en verwoesting, Kerkroof, en schendinge van al wat geheiligt is; indien armoede en elende, pestilentie en hongersnood; indien gestadige vreze en oproer, onveiligheid beide voor de perzoon en de bezittinge, leven en geluk; ja indien het gekerm der ouderlozen, de tranen der weduwen, de klagten der hulpeloozen, die geplonderd, en uit hunne huizen en bezit-

bezirtinge verdreven zyn , zonder te weten waar zy hun brood zullen zoeken , of iemand vinden , die wegens hunnen verloren staat eenig medelyden heeft ; indien dit alles , en 't geen'er noch overig is van dien vloed der weën en yzelykheden , welke die gedurige opwachters zyn van den oorlog , deze *kwaden* zyn , zo is het zeker , dat de Oorlog de oorzaak en moeder van dit alles is.

Wat zyn op de aannadering des Oorlogs alle harten vervult met zwaarmoedigheid , droefheid en verbaastheid , welke hen aanvallen . *De hooge wegen* , als Debora zeyd , *zyn bezet , de Reizigers gaan kromme wegen* , Jud. 5. 6. 7. *het land treurt en verwelkert* , zeyd de Propheet.

Met een woord , naar 't zeggen van Augustinus , * *zo afschouwelyk een zaak is den Oorlog , dat ook de allerrechtveerdigste verfoejelyk is , en zo veel als 't mogelyk is , men die vermyden moet , dewyl die nooit , of zelden zo voorspoedig gaat , of zy brengt met zich meer kwaad , dan goed.*

Hoe groot dan of roemruchtig ook in de oogen der wereld een gewonne Veldslag , of een veroverd Koningryk mag schynen , wat ook de voornaamste uitvoerders van deze Treurspelen mogen denken , als zy door hunne bedryven die eernamen van *Overwinnaars* en *Helden* hebben verkregen ; en dat , wegens hunne daden , op de ruïnen der volkeren , en den stapel der verslagenen , een doorluchtig en onsterffelyk Praalbeeld voor hun mag zyn opgereggt ; nochtans is het zeker , en de waarheid in de oogen der redelyken , wanneer den Oorlog in zich zelve onredelyk is , of dat die langer duurt dan het noodzakelyk is , datze niet beter is , dan een slachtbank der menschen ; en gelyk die Zeerover aan *Alexander* zeyde , dat al het onderscheid tusschen zulk eenen Overwinnaar , en een Rover is , dat de ee-

* *Adeo abominanda Res Bellum est , ut etiam Bella justa , qua vix unquam tam feliciter cedunt quin plus adferant Mali quam Boni , detestanda & pro viribus fugienda.* August. de Civit. Dei.

ne maar weinig onheil aan eenige weinige byzondere perzonen doet, daar de andere rooft, plondert, en verwoeft gehele Landschappen en Volkeren.

Daarom was het geen quade raad, aan een eierzuchtig Vorst gegeven, *zyn eigen eere zodanig te schikken, dat hy zich zelve tot geen geefzel, noch plaag en make voor 't menschelyke geslagte.*

Indien God en de Reden dit eischt, *dat hy, die 's menschen bloed vergiet, zyn bloed wederom door menschen zal vergoten worden.* Wat moet dan de misdaad en straffe der zulke wel zyn, die, 't zy door het beginnen, of achtervolgen van onnodige oorlogen, zo vele duizenden onnozele menschen vernielen? waar door een ieder in het gezicht van God een wezentlyke moord begaat, terwyl hy het bloed zo overdadig als water op de aarden verkwift; zekerlyk van die hunne handen zal 't geëischt worden, die van 's menschen leven maar een spel schynen te maken, en in 't vernielen van hun eigen geslachte vermaak scheppen? Waar van wy immers geen voorbeeld onder de allerverwoedste beesten vinden; zelfs de Wolven en Tygers zullen nooit op hun eigen zoorte aanvallen, noch zich in slagorde te zamen voegen, om den anderen te vernielen; maar de menschen, feller en wreeder dan die beide, schatten het een pryswaardige bediening, ja een ernstige konstgreep te wezen, den anderen zonder eenige wroeginge of medelyden om den hals te helpen.

Het storten van menschen bloed is zo hatelyk in Gods oogen, zelf in een rechtvaardige zaak, dat wy zien dat hy *David* niet wilde toelaten (alhoewel hem die eernaam gegeven wierd; dat hy *de Oorlogen des Heeren voerde*) zynen Tempel te bouwen, *Om dat, word'er bygedaan, hy veel bloed vergoten hadde,* 1 Chron. 22. 8. 9. Die eere wierd voor *Salomon een vreedzaam Vorst* bewaart. Handen met menschelyk bloed bemorst, op wat wyze het ook gespilt word,

word, behoorden te blozen en te beven wanneer zy die naar den Altaar Gods, wiens luisterrykste beeld zy geschonden hebben, opheften.

En niet alleen onder de *Jooden*, maar zelve onder de *Grieken*, wierden die gene die het ongeluk hadden, zelf ter eigen bescherming, een mensch te dooden, voor onrein gehouden, en hadden veele offerhanden en verzoeeningen van nooden, al eer zy geacht wierden van die smette gereinigt te zyn.

Hoe veel te meer dan behoorden de Christenen daar een affchrik van te hebben, en zo veel als 't mogelyk is, een zaak van zulke onmenschelyke, en bloedige gevolgen, als den Oorlog is, te vermyden; als zynde zo tegenstrydig met den geest en aart van dien Heiligen Godsdienst, welke zy belyden? Genomen den Oorlog mag zomtyds noodzakelyk zyn, nochtans is dat zeker, dat het een Christen betaamt, zo een droevige noodzakelykheid te bewenen, en een afkeer en weerzin daar van te hebben.

Zeker indien (gelyk wy voorheen getoont hebben) onze Zaligmaker de plichten van lydzaamheid en verdraagzaamheid onder byzondere perzonen, tot zo verre uitstrekt, dat hy hun nauwlyks toestaat het recht van de wet te vorderen, dan alleen in grote en wigtige zaken; ja zelf verklaart heeft, dat andere te vergeven de eigen voorwaarden zyn om vergeven te worden: zo behoorden dat dan een sterker drangreden te zyn, in opzicht vanden Oorlog tusschen volkeren, daar de aanvallen van zulke machrige lichamen van een veel wyder uitgesprektheid, en verderfelyker gevolgen zyn, dan wel deze, die over eenige byzondere geschillen of twisten ontstaan kunnen wezen.

Maar het *twede* bewys, waarom wy om de verlossinge van den Oorlog behoorden te bidden, dewyl het blykt dat het een groot kwaad is, is, dat het een van Gods oordeelen is, waar dóór hy een volk om hunne zonden plaagt;

en daarom is het redelyk, vredelievende te wezen, om zo onze straffe niet veerdig over ons te halen.

Onder de rest der plagen, waar mede God de Israëlitien, indien zy zyne wetten ongehoorzaam waren, dreigde, zegt hy hun, dat hy het zwaard over hen brengen zal, dat hy hunne steden tot een woestyne zal maken, en hun land tot verwoestinge, Lev. 26. En wederom wanneer God vertoornt is over zyn volk, zegt hy, zyne pylen te zullen dronken maken van bloed, en dat zyn zwaard zal vlees eeten. Deutern. 32. 42. Desgelyks vinden wy door den geheelen reeks der Heilige Gedenkschriften, dat wanneer de Joden tegens God zondigden, hy hun uit de naburige volkeren Tyrannen en Onderdrukkers verwekte, als geefzels, om hen te straffen.

En alhoewel dit kwaad, en die straffen, alleen hun opzigt schynen te hebben op de gene die overwonnen zyn, en op die plaatze daar het toneel des Oorlogs opgerigt word, zo zyn dit echter de werktuigen, die God gebruikt om andere te kastyden, alhoewel dat zy daar geen aandeel in hebben, of daar door lyden; want dewyl de overwinningen zomtyds verderfelyk zyn, en dier gekogt; of ten minsten nooit word'er een gewonnen, zonder eenig verlies aan de zyde des Overwinnaars; en even dezelve in wiens ingewanden den Oorlog niet dan als van verre woed, krygen nochtans het gevoel daar van in hunne beurzen, in de belastinge, die daarom op de Koopmanschappen gelegd worden, de last der Schattingen, en de verarminge des Lands, beide in schatten, en in het getal des volks, dat door den Oorlog verflonden word, hoe verre en wyd van ons die ook mag gevoert worden.

Behalven dat, wanneer den oorlog eenmaal is begonnen, niemand weet waar die zal eindigen; het kan ten laatsten wel eens t'huis komen, daar men in den beginne zulks het minste verwacht hadde. *Het begin des krakkeels is, als*
Salo-

Salomon zegt, gelyk een die het water openinge geeft, Prov. 17. 14. Wanneer een Dyk eens doorgebroken, en een Dam weggespoelt is, zo is'er geen stoppen aan, noch men weet tot hoe verre het zal reiken. Of om des H. *Jacobus* vergelykinge te gebruiken. *Een kleine vonk ontsteekt een groot vuur, en is machtig om 't geheele lichaam in vlamme te zetten.* En daaom behoorde een mensch omzichtig te zyn, om geen vuur in eenes anders huis te ontsteken, hoe verre het ook van hem af is, op dat het eindelyk ook niet tot zyn eigen mogte naderen. Om hier niet by te voegen, het gene God wel gewoon is te doen, wanneer hy met zyne roede gedaan heeft, die zelve ook in dat vuur te werpen, het welke zy ontsteken hebben, en daar voor hun, al wilden zy, geen blusschen aan zoude zyn.

Maar laat ons hier noch byvoegen

Ten *derden*, als een ander bewys, waarom wy behoorden om den vrede te bidden, en te wenschen; om dat de gevallen des oorlogs wisselvallig zyn, en onzeker. *Fortuna Belli semper ancipiti est in loco*, zo als *Seneca* zegt. En daarom is het waarlyk voorzichtigheid in die gene die eenig voordeel verkregen hebben, het zelve door den vrede te verzecken, eerder dan gevaar te lopen, van dat wederom, door het greetig vervolgen om meerder te verkrygen, te verliezen. Eene dag vernietigt meenigmaal het werk van vele jaren, en een ongelukkige veldslag smyt menigmaal dat gene omverre, 't geen door veele verkregen is. En daarom raadde de Koning van *Israel Benhadad* den Koning van *Syrie* zeer wel, dewelke roemde, dat het stof van *Samarita* niet genoeg zoude zyn, tot handvullen voor al het volk, dat hem zoude volgen; *LAAT* niet by, die zich aangord, zich beroemen, als hy die zich los maakt, 1 Kon. 20. 10. Diergelyke gevallen worden genoegzaam aangetoont door zulke vreemde en onverwachte Nederlagen, zo als die ons voorkomen in de gewyde en ongewyde Gedenkschriften, die zeke-

zekere bewyzen zyn , dat die raad goed was.

Het ontbreekt ons niet aan versche en hedensdaagze voorbeelden die wy kunnen bybrengen , zo wel in dien vyand , waar mede wy als noch te doen hebben , als in dien ongelukkigen *Noorder-Vorst* ; die , alhoewel hem voor vele jaren , de grootste voorspoeden verzelden , door een verbaazenden omkeer der zaken , en overylende omwenteling , van het toppunt zyner eere en macht is gevallen , daar hy voorhenen tot een benydinge en schrik was dier volkeren , die rondom hem waren.

Wanneer der menschen harten door de voorspoeden zo hoog worden opgeheven , dat zy naar gene voorwaarden van verdrag willen hooren , dan is 't niet meer dan billik , en gebruikelijk by God , de zulke laag te vernederen ; *hy doet hen gedenken dat zy maar menschen zyn : want daar staat geschreven , God wederstaat de hovaardigen , maar de nederigen betoont hy zyne genade ; en Salomon zegt ons , Dat hoogmoed gaat voor den val . De zulke , die zo het zwaard nemen , met voornemen om dat nooit opte steken , ziet men gemenelyk en ten laatsten door het zwaard vergaan .*

In den Oorlog beroept een volk zich op de rechtveerdigheid Gods over hunne zaak ; maar wanneer hy het met voordeelen heeft gezegent , en het daar door verwaant word , zo dat zy andere wel geene onmogelyke , maar nochtans onredelyke en onnodige voorwaarden willen opleggen ; of indien zy een overwonnen vyand trots bejegenen , en hunne wrake buiten alle palen voortzetten : 't is dan , dat God , rechtveerdig in zyne voorzienigheid , van zyde verwifzelt , en handelt , als hy doet met de palen der Zee : *Tot hier toe en niet verder .* Ja dat hy hen rugwaars dryft , en over hunne vermetenheid , en onverzadelykheid doet berouw hebben , door zulke verbaazende nederlagen , als hunne voordeelen voorheen groot en wonderlyk waren.

Want , alles wel ingezien , het paard kan wel ten stryde bereid

worden ten dage des ftryds. Onze manschap mag door de voorspoeden zo kloekmoedig zyn als ooit, de overwinninge nogtans komt van den Heere, en door zyne bestraffinge moet beide de wagen, en het paard vallen. De loop is niet altyd by den snellen, noch den ftryd der Helden, maar tyd en toeval allen dezen wedervaart, Eccl. 9. 11.

De minste toeval, beftiert door de hand der voorzienigheid, gelyk als een zwevenden wind het gezichte van een Leger beneevelende, een misverftant van een gegeven order, een los en ongegrond verhaal, een wonderlyke en onverwachte fchrik, dewelke zomtyds door de Benden loopt, gelyk het aan de Syriers voor Samaria gebeurde, is genoeg om het schoonste Heirleger, dat ooit in het veld verfcheen, te verftroyen. 't Is vergeefs op zynen booge te vertrouwen, het zwaard en zal hen niet verlossen. Zy hebben 't Land niet geërfd door haar zwaard, ende karen arm heeft hen geen heil gegeven; maar uwe rechterhand, ende uwen arm, en het licht uwes aangezichts; om dat gy een welbehagen in hen haddet. *Pfaltn 41. 4.* Daar beneven, wy hebben niet te denken, dat die zegen lang ftant zal houden, by die gene, die de zelye alleen tot voldoeninge van hunne heimelyke driften, of wrake, of onverzadelyke heerszucht, misbruiken.

Doet hier toe, dat op den voet der menschelyke Staatkunde, het een bekende grondftelling van voorzichtigheid is, zynen vyand tot geen wanhoop te brengen, met hem voorwaarden op te leggen, waar aan hy zich niet kan onderwerpen. Dewyl wanhoop van nature vrezelyke uitwerkingen doet; en zomtyds veel meer kan doen dan de grootste kloekmoedigheid; ook zaken uitwerken, dewelke men anderzints voor onmogelyk zoude gehouden hebben. Waar van zo veele voorbeelden, zo wel in de Gedenkschriften, als in de dagelykze ondervinding zyn; dat het onnodig is in 't byzonder iets daar van te berde te brengen.

Eindelyk, den Oorlog is niet alleen een groot en gevaarlyk kwaad, in opzicht van des menschen borgerlyke en tydelijke belangen, maar ook in opzicht van hun Godsdienstig en eeuwig welwezen.

Tyden van Oorlog zyn gemeenlyk tyden van godloosheid en ongodsdienstigheid. *Inter arma silent Leges*. De klank der wapenen doet de wetten beide van God en menschen zwygen. Een onstuimige ruizende beeke, en een overstromende vloed van ondeugd breken op zulke tyden onder 't volk door, het zy dat de gene, die in hoogheid zyn, te veel met de toebereidzelen des oorlogs te doen hebben, zo dat zy hen zelve, tot stuitinge van de doorbrekende Godloosheid, zo niet kunnen overgeven, dewelke, als menze dus den toom viert, noodzakelyk zich moet verspreiden en zeer vruchtbaar worden; of dat de ongebondene levenswyze, die gemeenlyk de Heirlegers verzelt, zich ongevoelig door de zelve verspreit, en de zeden van het overige des volks besmet. Ik hope niet dat dit als een lasterlyke aanmerkinge by het Krygsvolk zal opgenomen worden, onder het welke ongetwyfelt zo veel goede als wel aanzienelyke mannen zyn. Wy zeggen dan, sprekende in 't algemeen, dat daar is een vryer of veel toomelozer levenswyze, en dat'er gemeenlyk onder hen meerder spooreloosheid dan wel onder andere menschen begaan word.

Deze losse beginzelen en werkingen worden *daar* zo niet beteugelt, maar zy verspreiden zich van nature, en worden onder alle soorten, en rang van menschen onder een volk deelachtig gemaakt, byzonder onder die ruuwe en onbedachtzame jonkheid, die zeer gemakkelyk door valsche bevattinge van eer en znorkery weggevoert word, denkende het edelmoedig en stout te zyn, zo zonder vreze en naberouw na alle buitensporigheit en overdaad te lopen.

En zulk een vergiftigende deezem, zulk' eene omkeeringe van 's menschen gedachten naar ongodsdienstigheid en weereidsgezintheid, heeft zich in eenige weinige jaren van den oorlog zodanig onder 't volk verspreid, dat 'er wel eeuwen vereischt worden, ter zuivering, en der zelve uitroeying.

Daarom dan, *Om des Huizes des Heeren onzes Gods wille*, zo wel als, *Om onzer Broederen, en onzer Vrienden wille*, ter zake van den Godsdienst, die overal grond mist, en schynt in gevaar te zyn, om in weinige tyds van der aarden verbannen te wezen, *laat ons bidden om den vrede van ons Jerusalem*; en gezegent zy die gene, die zo deszelfs goede zoeken, dat zy voor ons een verlossing, van zo veele kwaden, beide na de zielen en lichamen der menschen, met dewelke den oorlog altyd verzelt is, trachten te weeg te brengen.

Hebbende dan in 't breede getoont, dat den OORLOG is een groot kwaad, zo volgt het van zelf, dat het tegengestelde, de VREDE is een groot en begeerlyk goed, om 't welke het onze plicht en belang is te bidden.

Gelyk den OORLOG zeer wel een kort begrip van allerlei kwaad genoemd word, zo word de VREDE in de Schriftuur en de natuur der zake gezegt allerlei zoort van geluk en voorspoed, in zich te begrypen. En daarom gebruikten de *Jooden* gemeenlyk in hunne groetenissen, alleenlyk deze woorden *vrede zy u lieden*, als bevattende alle andere gelukzaligheden en goede toewenschingen.

Voorwaar, indien het een gelukzaligheid is, dat ieder een het zyne gerust mag genieten, zonder vreze of verstorring, *elk onder zynen eigen wynstok, en vygeboom*; indien het een heugelyke zake is, bevryd te zyn van de geweldenary der Soldaten, van schattingen, en lasten, gedurige vreeze en oproer, en te zien dat volheid en overvloed regeert; steden en dorpen aangroejen, en welvarende worden, het land

voorzien met aanbouwers en huislieden, *en dat het land zyn inkomste geeft*, de Koopmanschappen en Neeringen bloejen, en dat onze schepen veilig ter zee varen; kortom, indien de vrye konsten zo wel als de handwerken aangeweekt worden; indien de Godsdienst en Godsvrucht, vriendschap en goedertierentheid onder de menschen herstelt worden; 't gevoel van dezen langen en bloedigen oorlog, ten groten dele eindelyk word weggenomen; indien dit alles, en duizenderlei voordelen meer, dewelke ieder een vast stelt, de naturelyke gevolgen van Rust, VREDE, en Zegeningen zyn, zo is het zeker, dat de vrede een Moeder en Voedster van allen dezen is. *Daar vrede is in onze vestingen, zal zekerlyk welvaren zyn in onze Paleizen.* Wanneer, gelyk David elders spreekt, *onze schuren zyn vol, en overvloedig met allerlei zoorte van voorraad voorzien; onze kudden werpen by duizenden, ja by tienduizenden op onze hoeven; wanneer onze ossen wel geladen zyn, en'er geen inbreuke is, noch geen uitval, noch gekrysch op onze straten.* Zo is dat volk welgelukzalig, dien het also gaat. En gemenelyk is 't zo gestelt, by hen, die door den last des oorlogs niet gedrukt worden, en een ongestoorde vrede, en stille rust genieten.

Ziet derhalven hoe goed en liefelyken zaak het is voor Broeders, dus te zamen in eenigheid te woonen, Ps. 133. 1, En by gevolg, hoe liefelyk zyn de voeten der gener die vrede verkondigen, Rom. 10. 15. Wat een goed en gezegend werk is het voor menschen die daar over uit zyn, om die gene, die Broederen zyn te bevredigen, niet alleen voor zo veel zy menschen zyn, afkomstig van een en het zelve geslachte; maar als Christenen, verlost door een en het zelve bloed: en, gelyk Moses, zich tusschen de twee twistende Israëlitien stellende, te zeggen, *Mannen gy zyt Broeders: waarom doet gy malkanderen ongelyk?* Act. 7. 26. Een is onze Meester namentlyk Christus, en gy zyt alle Broeders,

ders, daarom hebt vrede onder den anderen. Hoe gelukzalig een werk, zegge ik, is dat, en wat zegeningen, beide van God en menschen, hebben niet die gene te verwachten, dewelke *bidden* en werkzaam zyn, om den vrede van *Jerusalem*? Wat hebben die niet te verwachten, welke varen die om hunner broederen en vrienden wille, terwyl hunne medemenschen door den Oorlog lyden, nu zeggen vrede zy in uwe vestingen; die om den huize des Heeren onzes Gods wille, het goede voor ons zoeken; het goede van 't Menschdom, en van dat gene het welke hun byzonder eigendom en Godsdienst is: die gene, zegge ik, die hun best doen om de lastbrieven van de gelukzaligheid, Godvrucht en overvloed, die van de aarde zo lange zyn weg gevloeden, tot ons weder te brengen, om 't welke alle de geslachten der aarde weenen, en om welker wederkeeringe, het gantsche Schepzel t'zamen zucht, en t'zamen als in barens noot is tot nu toe? Hoe kunnen die gene met vertrouwen hun zelve verheugen, onder de lasteringen of voornemens van dwaze menschen, als dat volk dat zich vermaakt om dat hun belang is in den Oorlog; of, die zonder kennis van eenige redenen daar voor te hebben, gelyk eilhoofdige zieken de vriendelyke hand van hunnen Geneesmeester verstootten, en die wonden openscheuren, die zy zoude hebben kunnen heelen: hoe veel te meer kunnen de Vredemakers hun zelve troosten, tegens dat gerucht en geschreeuw van die beide, met dat vertroostende zeggen van onzen Zaligmaker, zalig zyn de Vredemakers, want zy zullen Gods kinderen genaamt worden? Kinderen van dien God, die in het byzonder genoemt word, de God des vredes en order, en niet van verwerringe. Dat is waar, dat hy ook genoemt word, de Heere der Heirscharen, en de Gods des Stryds. Maar dat is niet om dat hy den Oorlog bemind, of om dat hy vermaak scheidt in 't storten van 't menschelyk bloed; maar om te kennen te geven, dat Hy

op een byzondere wyze de opperste is in den *Stryd*; en de overwinninge geeft aan dien het hem behaagt, en dat hy den alleen heerschenden Scheidsman is van die wichtige gevallen, waar van het noodlot der volkeren afhangt. Om dat hy dan de *Vrede* bemint, en zulks overeenkomstig is met zyn natuur, word hy ten rechten de *God des Vredes* genoemt. En waarlyk die gelyken hem niet qualyk, die onder zyne goede voorzienigheid, de eendracht, overeenstemminge en eenigheid in de wereld trachten te bevestigen, en vast te stellen.

Het is een oud en gemeen zeggen, dat de eene mensch den anderen zyn *Wolf* of *God* is: en die gene die vermaak schynen te scheppen in eenen anderen te dooden, gelyken niet kwalyk zich als de eerste te gedragen, die, *wanneer 'er gesproken word van vrede, hun zelven gereed maken om te sryden.* De laatste, als die hun werk maken om de vrede en rust in de menschelyke zamenwoning, uit te werken.

Waarlyk het is *Goddelyk*, om in ons geslagt zo veel goed te doen als wy kunnen; nu kan nergens onze weldadigheid verder in uitgestrekt worden, dan wanneer ieder tracht na zyn eigen bekwaamheid, zommige door hunnen arbeid, alle door hunne gebeden, voor zo veel in hen is, de algemene vrede, en rust van 't menschelyke geslagte te bevorderen.

En indien de besliffers van de geschillen onder byzondere perzonen (want op de zulke schynen de aangehaalde woorden van onzen Zaligmaker wel in 't byzonder betrekelyk te zyn) zo gezegent zyn, dat zy door dien heerlyken eernaam van *kinderen Gods te zyn*, onderscheiden worden, hoe veel te meer moeten het die dan wel verdienen, die daar om arbeiden, en middelen ter vereeniging uitvinden, die de bressen van twistende volkeren toemaken, wiens bevrediging of twedragt, van een groter gevolg is voor 't men-

menschelyke geslagte , dan de vriendschap of geschillen , van twee of drie byzondere menschen mogelyk kunnen zyn.

Dit was het merkteken van den *Zone Gods* , dat *hy niet gekomen was om der menschen zielen te verderven , maar te behouden* , Lucas 9. 56. Hy , die kwam , om het menschelyke geslagt met God , en d'eene met den anderen te verzoenen , hunne vrede met hunnen beledigden Schepper te bemiddelen , en te maken die tot *zyne vrienden* , die voorheen *zyne vyanden* waren ; zo ook *de wet der vyandschap te vernietigen , de middelmuur des afscheids te verbreken , zelfs die Mosaïze Wet en Instellingen* , die voorheen het *Joodsche volk* van het overige der wereld afzonderde , *scheppende* , voegt'er den Apostel by , *van die twee eenen nieuwen mensche (eene koye onder eenen Herder) en alzo vrede makende* Eph. 2. 14.

Dat dit onzes gezegenden Zaligmakers boodschap was , waarom hy in de weereld kwam , verkondigde de Engelen by zyne geboorte , zingende , *eere zy God in de hoogste Hemelen , vrede op der aarde , en een welbehagen , en overeenstemminge onder de menschen* , Luc. 2. 14.

En daarom was het ook dat hy het oogwit van zyne komste wilde vertonen , en ten dien einde zo een tyd hadde verkooren , wanneer , niet alleen de Euangelist , maar ook ongewyde gedenkschriften ons zeggen , dat'er *vrede was over de geheele weereld*.

Zekerlyk dan , die gene die hem trachten na te volgen , door het bevorderen van die zelfde gezegende eindens , alhoewel in een veel lager , en ondergeschikte maat , die beantwoorden geheel niet kwalyk , dien eernaam die het hem behaagt heeft hen te geven van zyne *broederen* te zyn , en gelyk hy van nature , zo zyn zy door aanneming , en gelykenisse *zonen Gods* , indien *zonen* , dan ook *erfgenamen* , zegt den Apostel , *Erfgenamen Gods , en Mede-erfgenamen Christi*

Christi Rom. 8. 17., en waarlyk, welke konnen met grooter recht *erfgenamen* zyn van Gods vreedzaam Koningryk, daar een ongestoorde liefde, t'zamenstemminge en eendracht woont, dan deze, die hun werk gemaakt hebben, zulke behoorlyke deugden hier op aarden te bevorderen?

Maar tot dus verre genoeg, dewyl alle, ook die gene, wiens *beroep* en *belang* in den OORLOG gelegen is, moeten bekennen dat het een groot *kwaad* is, en daarentegen de V R E D E de allerwenschelyksten *zegen*. De eenige zwaarigheid is, hoe deze *zegen* kan verkregen worden.

Voor *eerst* zal ik hier aanmerken, dat het in deze redeneringe verre van myn oogmerk is, om menschen daar toe af te richten, die by hun zelve reeds te voorbarig zyn, hun bemoejende, met de zaken van hunne *Overigheiden*, die de eenige bevoegde Rechters zyn, om in Staatszaken, *wat* nodig en dienstig is, te bevorderen, en de tyd *wanneer*, daar toe te beramen.

Maar myn oogmerk is om u te vermanen tot een plicht dewelke ons allen evengelyk betreft, en waar door wy alle konnen, op wat post ook iemand gezet is, tot deze zo zeer begeerde zegening van VREDE, iets toebrengen; dat is, daarom BIDDEN, gelyk ons in deze Text bevolen word, *biddet om de vrede van Jerusalem*

Dit is een plicht die van ons alle vereischt word.

Eerst, van de zulke, dien, wegens hun ampt en bedieninge, het bestier van Staatszaken is toevertrouwt, dewyl zonder de zegen Gods, de welke alleen door vierige gebeden is te verkrygen, alle hunne zorge en arbeid ydel is, want *daar en is geene wysheid, noch verstand, noch raad tegen, of zonder den Heere Prov. 21. 30.*

Ten *anderen*, het is de plicht van de zulke, die niets tot de vrede van hun land konnen toebrengen; dat die ten minsten daarom hunne gebeden tot God opofferen. En de
zulke

zulke al schoon hy een onder de geringste der menschen is, indien het maar vloeit van een zuiver hert, kan des *weduwes penning*skes gelyk zyn, ver overtreffende, en tot dat groot en goed einde meerder toebrengeude, dan, 't zy de kloekmoedigheid van den Soldaat, of de konst van den Staatsman, aanmerkende de onafhankelykheid van den zegen Gods. Want na alles dat een mensch doen kan, zo is echter den uitslag in Gods handen. *'t Is hy alleen die den Oorlog kan doen ophouden, van de einde der aarde, die den bogen verbreekt, en de spieze tot spaanders slaat, de wagens met vier verbrand, die de menschen eensgezind maakt.* En dezelve tot zulke vreedzame neiginge kan brengen, dat hunne zwaarden spaden, en hunne spieffen zikkelen worden.

Nu met dezen oppersten Regeerder van alle dingen, zyn wy verzekert door den H. Jacobus, dat een krachtig gebed der rechtveerdigen veel vermag. *Elias*, doet hy hier toe, was een mensche van gelyke beweginge als wy, ende hy bad een gebed, dat het niet en zoude regenen: ende het en regende niet op der aarde in drie jaren ende zes maanden. Ende hy bad wederom, ende de Hemel gaf regen, ende de aarde bracht hare vrucht voort. *Jacob 5. 17. enz.* De H. Apostel *Paulus* verzekert ons, dat hartelyke gebeden dezelve invloed hebben, op de gemene rust en vrede, en hy vermaant ons, dat'er gedaan worden smeking, gebeden, voorbiddingen, dankzegginge voor alle menschen: byzonder voor *Koningen*, en alle die in hoogheid zyn: op dat, voegt hy'er by, *wy een gerust ende stil leven leiden mogen in alle Godzaligheid, ende Eerbaarheid.* 1 Tim. 2. 1. 2. Te kennen gevende, dat ware gebeden van nature die vrucht hebben. Wanneer *Moses* handen niet en bezweken in den gebeden, zo vluchteden de vyanden voor *Josua*. Ende door die zelfde weg zal God ongetwyfelt overwinnen, en verstroyen dat volk, 't welk hun vermaak heeft in den Oorlog,

D

of

of hun noodzake om aan te bieden, of aan te nemen, voorwaarden van *Vrede*.

De Propheet *Jeremia* beveeld de *Israeliten*, de *Vrede* te zoeken, zelf van die stad, waar hen en zy gevangelyk waren weggevoerd; en dat om die reden, dat zy in hare *vrede*, zoude *vrede* hebben *Jerem.* 29. 7. Hoe veel te meer, behoorden wy dan te *bidden* om de *vrede* van ons eigen *Jerusalem*, ons eigen volk en land, voor onzer eigen medeborgeren en onderdanen *wille*, ter zake van deze, die wel in de naaste, en eigenste betrekking onze *broederen en vrienden* zyn, in wiens *vrede*, en de gelukkige gevolgen daar van, wy veel langer deelgenoten zullen zyn, dan de *Israeliten* mogelyk in een vreemd land konden zyn.

Maar *ten anderen*, gelyk als het onze plicht is, *te bidden* om de *vrede* van ons land, even zo, indien wy onze *gebeden* wilden voorspoedig zien, zo moeten wy zorge dragen dat die van perzonen voortkomen, van een behoorlyke hoedanigheid. Want het is niet ieder gebed dat aangenaam is voor den troon der genade, maar alleen dat van de *Rechtveerdigen*, en wel zulk' eene 't welk uit een *zuiver hert* spruit. Het *gebed der godlozen*, werd'er gezegt, is een *grouwel*. Onze *gebeden* moeten derhalven verzoelt gaan, met boete en bekeringe des levens, indien wy zoude willen verhoort worden.

Wy hebben reeds aangemerkt dat den *Oorlog* door God over een volk gemeenlyk gezonden word, *als een straffe wegens hunne zonden*, en daarom, indien wy gaarne een einde van den *Oorlog* zagen, zo moeten wy de eerste grond en oorzake daar van wegnemen. Anderzints zo mag God tot ons wel zeggen, wanneer wy om *vrede* vragen, als *Jebu* dede tot *Foram*, *wat vrede, zo lange als de hoereryen uwer Moeder Izebels, ende haar toveryen zo vele zyn?* 2 Kon. 9. 22. *Wat vrede* zo lange als wy blyven in zulke zonden, die allereerst het oordeel des *Oorlogs* over ons gebragt

bragt hebben ? Terwyl wy zo verre zyn van bekeeringe ; dat'er eerder onder ons is een aanwas van Godloosheid en ontheiliging , ontucht en ongebondentheid , ongodistery en ongelovigheid , verdeeltheit en oproer , twist en nyd.

Wanneer Gods oordelen op der aarde zyn , van dewelke den Oorlog een der voornaamste is , is daarom ; om dat deszelfs Inwoonders zoude gerechtigheid leeren , zegt den Propheet . En zeker is het noodzakelyk , indien wy die ooit wilden zien eindigen . Wy moeten ons eerst keeren na hem die ons geslagen heeft , al eer hy wil ophouden te slaan , of anders , indien wy in onze hertnekkigheid voortgaan , wy hebben te verwachten dat die hand , noch over ons zal uitgestrekt blyven , door middel van zyn zware hand , die ons t'enemaal zal verteeren .

Ik zal hier die hatelyke vergelyking niet maken , tusschen onzen tegenwoordige staat met die van Jerusaleem die eens was , maar nu is met hunne kinderen in de gevankenis ; de Joodsche gedenkschriften zullen ons zeggen , dat deszelfs eigentlyke verstrojing , voornamentlyk door die hoogte van godloosheid en lichtvaardigheid , twist en oproer hervoort kwam , daar de Inwoonders toe gekomen waren ; de welke niet alleen den Vorst des levens en heerlykheid hunnen Koning en Zaligmaker , hadden veroordeelt , en ter dood gebragt , maar ook ten laatsten , door het regtveerdig oordeel Gods , in zulke hevige verdeeltheden onder hun zelven vervielen , die over hun den gruwel der verwoesting door den Propheet gesproken , gebragt hebben , en eindelyk hunne gehele ondergang en omkeringe , die hun door hunne inwendige twisten zo verzwakte , dat zy onbekwaam waren , om hun zelven tegens uitheemsche vyanden te beschermen , tot dat eindelyk de Romeinen , de vervullingen der dreigementen onzes Zaligmakers , en die der Propheeten over hun volvoerden ; nemende weg , beide hun plaatze en volk , latende van hunne Stad en Tempel , den eenen steen

niet op den anderen, die niet ter neder geworpen wierd. O Jerusaleem, Jerusaleem, zegt onzen Zaligmaker, gy die de Propheten doodt, en stenigt die tot u gezonden zyn: hoe menigmaal hebbe ik uwe kinderen willen byeen vergaderen, gelykerwys eene henne hare kiekens by een vergadert onder de vleugelen, ende gylieden hebt niet gewilt? Ziet u huis word u woest gelaten. Matth. 24. 37. 38.

Ik wensch dat onze zaak niet dezelfde was. De godloosheid en ongelovigheid van het volk, is tot zo een hoogte geklommen; ten minsten onze partyschappen en verdeeltheden, dat die ons al over lang gemaakt hebben tot een verwoest van onze naburen, ja zelve tot een smaat en bespottinge, indien niet een roof, voor die gene die rondom ons zyn. Wat wonder dan, indien verwoestinge en rampspoet in onze wegen is, dewyl wy den weg der vrede niet gekent hebben, mits'er geen vrede Gods voor onze oogen is? Want ook ten dien opzichte, is'er geen vrede zeld myn God tot de godlozen. Zy zyn gelyk een voortgedrevene zee, die niet rusten kan, wiens wateren werpen slyk ende modder op. Jes. 57. 20. 21. Daar is een zeer zielroerende plaats in het eerste Hoofdstuk van Jesaia niet ontoepaffelyk voor ons tegenwoordig oogmerk. Waar toe zoud gy meer geslagen worden? gy zoud des afvals des te meer maken: het gantsche hoofd is krank, ende het gantsche herte is mat. Van de voetzole af tot het hoofd toe, en is'er niet geheels, aan het zelve, maar wonden, ende striemen, ende etterbuilen, die niet uitgedrukt, nochte verbonden en zyn, noch gene der zelve met olie verzachtet is. U aardryk is een verwoestinge, uwe steden zyn met den viere verbrand: u land verteeren de vreemden in uwe tegenwoordigheid, ende eene verwoestinge is'er, als eene omkeeringe door de vreemden. Ende de dogter ZIONS is overgebleven als een hutke in den wyngaard, als een nachthutke in den komkommerhof, als eene belegerde stad. Zo niet de Heere der Heerscharen ons
noch

noch een *WEINIG OVERBLYFZELS* hadde gelaten; als Sodom zouden wy geworden zyn; wy zouden Gomorra gelyk zyn geworden. Hoort des Heeren woord, — waar toe zal my zyn de veelheid uwer flachtofferen? — Ende als gylieden uwe handen uitbreidet, verberge ik myne oogen voor u, ook wanneer gy het gebed vermenigvuldigt, en ho-
re ik niet: want uwe handen zyn vol bloed. *Wasschet u, reiniget u, doet de boosheid uwer handelingen van voor myne oogen weg, laat af van kwaad te doen. Leeret goed doen, zoekt het recht, helpt den verdrukten: doet den Weezen recht, handelt de twistzaken der Weduwen; al waren uwe zonden als scharlaken, zy zullen wit worden, als sneeuw, al waren zy rood, als karmoisyne, zy zullen worden als witte wolle.* Met een woord, indien gylieden willig zyt, ende hoort, zo zult gy 't goede dezes lands eten. Maar indien gy weigert, ende wederspanning zyt, zo zult gy van het zweerd gegeten worden, want de mond des Heeren heeft het gesproken.

Dus ziet gy wat het eenige is, dat onze gebeden kan voorspoedig maken, en wat voor zaken u de vrede zullen toebrengen, te weten, het kwade te laten, en het goede te doen, met heilige handen op te heffen zeyd den H. Paulus, die te wasschen in onschuld zeyd David, en zo mogen wy voorspoedig gaan tot Gods altaar. Want dit is Gods belofte; dat wanneer iemands (of eenes volks) wegen hem behagen, dat hy dan maken zal dat hunne vyanden met hun zullen bevredigt worden. *Rechtveerdigheid ende Vrede kussen gemeenlyk malkanderen*, en dat niet alleen in een byzondere stantplaats, maar ook in een openbare, grote en duurzame vrede hebben zy die Gods wet beminnen, en niet zal hun kunnen schaden; de weg der Rechtveerdigen is Vrede, en de vrucht der gerechtigheid is rust en verzekeringe voor altoos.

In dier voegen laat ons dan *bidden om de Vrede van ons*

Jerusalem; dat *Jerusalem* 't welk in de zuiverheid, en welvoegentheid, order en plechtigheid van deszelfs Godsdienst, gepaste waardigheid, van die gene *die rondom* deszelfs *Altaar* gaan, en die schuldige eerbiedigheid dewelke indien niet betaalt, ten minsten bevolen word te betalen, aan die geheiligde dingen, die het allernaaste met dat *Jerusalem* overeen komen, 't welke eens was de affchaduwinge des Hemels, dien *Tabernakel* die eens onder de menschen is neergeslagen, de schoonheid en vreugde van de geheele aarde, en om de *Vrede* van dit ons *Jerusalem*, en het huis des Heeren onzes Gods, 't geen daar in is. Laat ons nu *bidden*, dat God ons wilde nu ten laatste eens *voorspoed* zenden, na de tyd in de welke hy ons gestraft heeft, en de jaren in de welke wy tegenspoed geleden hebben. Dat God nu wilde *ontwaken*, en zyn *Zion* barmhertigheid bewyzen, want het is tyd dat hy haar zonde genadig zyn, ja de tyd is daar; dat hy hunne breuke wilde helen, ende hunne oneenigheden vereenigen, zo als de voorgaande woorden van onzen Text medebrengen, dat zy opgebouwt mag zyn als eene stad die welt'zamengevoegt is in zich zelven, waar benen de *Stammen* eendrachtelyk opgaan, de *Stammen* des Heeren, tot het getuigenisse *Israels*; om den name des Heeren te danken: Dat daar mag zyn, en in langdurigheid van tyd blyven, de *stoelen* des gericht's, de *stoelen* des huizes *Dauids*. Dat *Vrede* mag in hare vestingen zyn, en welvaren in hare *Paleizen*, dat de eere Gods mag wonen in onze landen.

Laat ons vervolgens na des Apostels bevel, *bidden* voor alle menschen, byzonder voor *Koningen* en alle die in Hoogheid gestelt zyn. Dat hy in wiens handen de herten der Vorsten zyn, dewelke hy buigen kan als waterbeken, werwaarts het hem behaagt, hun wil bezielen met zodanige vreedzame raadslagen en besluiten, dat wy van nu voortaan, een gerust en vreedzaam leven mogen leggen wol van eerbaarheid en ware Godzaligheid; en dat, gelyk wy in onze *Kerkdienst* *bidden*,

den, God aan alle volkeren wil geven eenigheid, vrede en t'zamenstemminge. In het byzonder laat ons ook bidden voor onze Genadige KONINGINNE dat, in hare Regeringe, die lange mag duren, de rechtveerdigheid mag bloejen, en een overvloed van vrede zo lange als de Zonne en de Mane schynen zal.

Nu de God aller genade gunne aan ons Jerusaleem datze mag bekennen in **DEZEN HAREN DAG**, die dingen die tot **HARE VREDE** dienen, al eer die voor hare oogen zullen verborgen zyn.

A M E N.

